

מגד ירחים

תשרי

עלון חדשי להנחלת משנתו ומורשתו של מרן הראי"ה קוק זצ"ל ■ גיליון מס' 108 ■ תשרי תשס"ט

על משנת הראי"ה מאת הראי"ה קוק זצ"ל

הקדמות במובנה האריסטו, בתור חיוב של מושכל ממשכיל, אינה קוצצת כל כך את ענפי המוסר, כמו קדמות החומר הקדום, בלא שום התחלה רוחנית חיובית. שלדעה זו יוכל להיות נצחון לאיזה רע מוכרח מצד תנאי החומר, מה שאין כך לדעת הקדמות המחייבת, שסוף כל סוף הטוב יחייב טוב. שמונה קבצים א, תמו

ולכן הוא כותב בהמשך הפסקה: "הכוזרי שאמר שאין פגם באמונת חומר קדום, ראוי לומר שהוא דוקא אם הוא ברעיון של התחייבות על דרך עילה ועלול מהסבה הראשונה", לאמור: כי אם ניתן לקבל את דעת אפלטון הרי זה רק כאשר נקשר את החומר הקדום (העלול) למקורו האלוקי (העלה) שאז יש תקווה לנצחון הרוח בעולם. לדעת הרב, המקור לתפיסות היווניות בנושא קדמות העולם הוא בשליטה של הכח המדמה על השכל: "הציור של קדמות העולם, או קדמות החומר לבד, הרי הוא בא מהשלטתו של כח המדמה, הלוקח מן הרשמים הבאים אליו מבחוץ" (שמונה קבצים ה' רג), כח המדמה מקורו הוא מן החושים הקולטים את הנגלה שבמציאות. המפגש עם הנגלה עלול לגרום לשליטת הדמיון, ועל כך באה אזהרת התורה: "ולא תתורו... ואחרי עיניכם", היוונים נפגשו עם העולם המוחשי, והגיעו למסקנה שהוא קדום.

מציאות זו גורמת לשליטת הדמיון, והדבר מוביל להתדרדרות מוסרית: "ומוריד את התכונה העצמית של האדם ושל העולם לעמקי השחתה" (שם). אמונת ישראל מקורה בעולם הרוח וכח הדמיון נשלט, ולכן היא אמונה טהורה, אמונה הרואה את החומר כדבר נברא, שניתן לשלוט עליו ואפילו לטהרו ולקדשו.

הרב ראה בתפיסה היוונית את המקור לחילוניות של העולם ואת אי היכולת של העולם להתקרב אל האלוקים, שהוא מקור הכל. זאת בניגוד לעם ישראל המגלה שם שמים בעולם: "לא התנשא רוח כל גוי להכיר את מי שאמר והיה העולם, לחדור... עד כדי היחס הבהיר והברור למקור כל היש... בלא חלישות של קדמות העולם או לפחות של קדמות החומר, לא יכלה ההשכלה האלילית להתרומם... החיים נעוצים הם בהעורן האליל, מאפס יכולת להתקשר במלא חיים לאור מחייה החיים" (שמונה קבצים ו, קפח). הייאוש מהשאיפה העליונה להתקרב אל ה' גרם לעולם האלילי והמשכו בפילוסופיה היוונית להגיע לדעות על קדמות העולם.

ימי תשרי הם הימים בהם אנו מדגישים את החיבור הנצחי בין הקב"ה לעולם. בראש השנה נברא האדם שהוא נזר הבריאה, משום כך אנו חוזרים פעמים רבות בתפילה על המלה "חיים". המרכז אליו מושפעים החיים הוא עם ישראל, וממנו תבוא ההשפעה לעולם כולו. "וידע כל פעול כי אתה פעלתו, ויבין כל יצור כי אתה יצרתו, ויאמר כל אשר נשמה באפו: ה' אלוקי ישראל מלך...".

הרב בניהו ברונר, צפת ת"ו
bnayahu@012.net.il

בימי תשרי אנו עוסקים בבריאת העולם והאדם במרכזו. תורת ישראל פותחת ב"בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ", האמונה בבריאת העולם והאדם, יש מאין, היא הבסיס לאמונה שהאדם נברא בצלם אלוקים, ושהוא בעל יכולת הבחירה החופשית: "החירות הצביונית היא אותה הרוח הנשאה, שהאדם וכן העם בכללו מתרומם על ידה, להיות נאמן להעצמות הפנימית שלו, להתכונה הנפשית של צלם אלוקים אשר בקרבנו" (מאמרי הראי"ה א עמ' קנז). לדעת הרב "צלם אלוקים" היא הבחירה החופשית. הבחירה היא הבסיס לדרישה מן האדם להתנהגות מוסרית-ערכית, שהרי לא ניתן לדרוש התנהגות רצויה ממי שאינו בעל בחירה.

מול אמונת ישראל עמדו שני פילוסופים יוונים מפורסמים שהיו להם תיאוריות שונות באשר לבריאת העולם. האחד הוא אריסטו שסבר "העולם קדום" וכשם שמקור העולם הקרוי בפיו "סיבת הסיבות" קדום, שהרי לעולם אין התחלה ואין סוף, וכמו שלאוקים אין התחלה ואין סוף כך גם העולם קיים בצורתו הנכחית ללא התחלה. לעומתו, אפלטון סבר שקיים חומר קדום "היול", שממנו יצר ד' את העולם, חומר זה אינו נברא אלא היה קיים מאז ומתמיד.

במבט ראשון נראה שדעת אפלטון קרובה יותר לאמונת ישראל, שהרי הוא מדבר על יצירה אלוקית מתוך חומר קדום, ובאמת ריה"ל בספר הכוזרי (א' סז) כותב כי כל המאמין בדברי אפלטון אינו כופר. זאת - לעומת דעת אריסטו שיש בה כפירה גמורה בבריאת העולם, וכפירה זו מובילה לכפירה בידעת ה' את הנעשה בעולם, בהשגחה, בניסים, בבחירה חופשית, בתורה ובשכר ועונש (רמב"ם מו"ג ב' כה).

מרן הרב זצ"ל, בפסקה דלעיל מתבונן בסכנות המוסריות הנובעות מדעותיהם של פילוסופים אלו וקובע שדעתו של אפלטון יותר מסוכנת מדעת אריסטו. אם החומר קדום כקדמות האלוקים, משמעות הדבר שהחומר הוא נצחי, בניגוד לרוח וערכיו המוסריים שהם נבראים. דעה זו נותנת חשיבות עצומה לחומר, שהוא המקור של הרע בעולם, וממילא היכולת לנצחו תהיה מוגבלת. וכמו כן תפיסה זו סותרת לחלוטין את אמונת ישראל שניתן וצריך להעביר את הרע מן העולם.

לעומת זאת, דעת אריסטו אשר חשב שאם יש "משכיל" (הכוונה למקור השכל) שהוא הקב"ה הרי כי ממנו נובע כח הנקרא "מושכל" (אשר הכוונה בו היא לעולם המורכב מרוח וחומר). תפיסה זו נותנת עדיין מקום לרוח ולמוסר הנובע ממנו במקביל לחומר, ואז יש תקווה לנצחון הרוח על החומר, שהרי הטוב הוא קדום ונצחי.

הרב שאל את עצמו כיצד רבי יהודה הלוי נותן מקום לדעת אפלטון,

נקודות למחשבה ודיון

- מה ההבדל בין דעת אריסטו על העולם לדעת אפלטון?
- מה המעלה ומה החסרון בכל שיטה?
- מה המקור לתפיסות מוסעות אלו, ומה מציעה אמונת ישראל לעומתן?

שמחת התשובה

ארמון עשוי לתפארת ובין אם הוא צריך רעוע... בעיצומו של קיום מוגבל זה ייוודע לנו על חיינו הנצחיים. הדפנות המקיפות אותנו אינן אלא הקליפה, ואנשים היודעים ושומחים על חיינו הנצחיים הנם הגרעין שבתוכה... האמונה באמת זו היא חוכמת החיים, וזו החכמה שאנו למדים ממצוות הסוכה במשך ימי החג.

לכאורה קיימת סתירה בין תהליך התשובה, המבוסס במידה רבה על יראת ה', יראת החטא, ויראת העונש, לבין השמחה המבטאת עצמאות ועצמיות, חירות וסיפוק עצמי. אך גדולי ישראל לדורותיהם הדגישו כי אין סתירה בין התשובה והשמחה, ואדרבא תשובה אמיתית היא המובילה לשמחה ושלמות הנפש.

ר' נחמן מברסלב כותב בעניין זה: "ידוע שצריך האדם להיזהר מאוד להיות בשמחה תמיד ולהרחיק העצבות מאוד מאוד. ואפילו כשמתחיל להסתכל בעצמו ורואה שאין בו שום טוב והוא מלא חטאים... אף על פי כן אסור לו ליפול מזה, רק צריך לחפש ולמצוא בעצמו איזה מעט טוב כי איך אפשר שלא עשה מימיו איזה מצווה או דבר טוב... ועיי" שחפשי ומוצא בעצמו עדיין מעט טוב על ידי זה הוא יוצא באמת מכף חובה לכף זכות" (ליקוטי מוה"ר"ן, רפב).

היראה והשמחה אינן סותרות אחת את רעותה אם משתמש האדם בצורה נכונה בכוחות נפש אלו. היראה איננה תכלית לעצמה וכל מטרתה לגרום לאדם לפעול להשגת שלימותו - "עבדו את ה' ביראה גילו ברעדה" (תהילים ב'). בהקשר זה כותב הרב קוק ב"אורות התשובה": "לבאר

מצד הטבע הם מחולקים... כך ראוייה השמחה כאשר יש מציאות שלם" (על פי נצח ישראל). השמחה מבטאת לפי דברים אלו את השלימות והיא חלק בלתי נפרד מתחושת השלימות של החוזר בתשובה.

שלושת המועדים המרכזיים בחודש תשרי: ראש השנה, יום הכיפורים וחג הסוכות מאופיינים בהדגשה מיוחדת של השמחה למרות שחלקם, במיוחד יום הכיפורים, אינם מהווים לכאורה, בהסתכלות שטחית, מקור לשמחה, שהרי ביום זה ניצב אדם מול כישלונותיו, חטאיו ומשבריו. בהקשר לראש השנה נאמר "אכלו משמנים ושתו ממתקים... ואל תעצבו, כי חדות ה' היא מעוזכם" (נחמיה, ח"ג). בעניין יום הכיפורים נאמר: "לא היו ימים טובים לישראל כיום הכיפורים" (תענית, כו), ובתפילת חג הסוכות מוגדר החג כ"זמן שמחתנו". בסידור הגר"א אנו מוצאים כי הגאון "היה שמח מאוד בעת תקיעת שופר, וכן אמר שצריך להיות ברוב שמחה וחדווה, כדוגמת המדינה ביום שממליכים מלך ומעטרים אותו, כך אנחנו בתקיעת שופר ממליכים להקב"ה בכל העולמות שאנחנו עמו" (סידור הגר"א, אות קכא).

הרש"ר הירש בספרו "במעגלי השנה" מסביר כיצד מצוות סוכה מלמדת ומחזקת את האמונה ומביאה את האדם להסתכלות ערכית על החיים. הסתכלות זו מהווה חלק מתהליך התשובה ושאיפה לתיקון עצמי ושלימות: "מצוות הסיכה משרה את ברכת ה' בבית... דעה תמיד ואל תשכחו כי כל חומר עלי אדמות אינו מתקיים אלא זמן קצוב ומוגבל, בין אם הוא

"כשמקמצים את הרצון, כשכופפים את עוז החיים על ידי הסלידה הפנימית והנטייה לשוב מכל חטא - מתקמץ גם כן הרצון של הטוב, ועוז החיים הטהורים מתחלש גם הוא. נמצא האדם סובל מטהרתו המוסרית... על כן ימים של שמחת קודש, של חדות הנפש לקומם את הרצון הטוב ועוז החיים הטהור, אז תהיה התשובה שלימה" (אורות התשובה, פרק ט').

הראי"ה קוק חושף בדבריו אלו תופעה פסיכולוגית מורכבת שעיקרה החלשת הרצון הטוב ושמחת החיים כתוצאה ומתהליכים נפשיים העוברים על אדם המתקן את דרכיו. התוצאה המעשית במקרה זה היא "שנמצא האדם סובל מטהרתו המוסרית" כדי להתמודד עם מצב רוחני זה, שנוצר כתוצאה מתהליך התשובה, העניק לנו בורא עולם את חג הסוכות המהווה מקור לשמחה ולהתעלות הנפש. תכלית ימים אלו "של שמחת קודש, של חדות הנפש לקומם את הרצון הטוב", אמורה להביא את האדם אל התשובה השלימה המבוססת על שינוי פנימי מחד גיסא, ושמחה שלימה מאידך גיסא.

הצורך להיות נתון במצב נפשי של שמחה מתבטא בתחומים שונים בעולמה של היהדות. בחגים ובמועדים קיימת דרישה לשמחה מיוחדת "ושמחת בחגך" (דברים טז, יג-טו), בקיום המצוות מצווה על האדם לקיימן מתוך שמחת הנפש - "עבדו את ה' בשמחה" (תהילים ק), ובשמחת חתן וכלה אנו קוראים על הצורך לשמח חתן וכלה כדברי המהר"ל: "אין לך מציאות יותר שלימה שישא אשה אליו... כי

מקדושה ותשובה המביאים לעצבות,
צריכים לפעמים להתרחק, כי יסוד
השמחה הקשורה בעומק הקודש הוא
גדול מכל תשובה.

אורות התשובה, יד, יא

התשובה תופסת את החלק הגדול
ביותר בתורה ובחיים, עליה בנויות כל
התקוות. הנני מוצא את עצמי חושב
ומדבר תמיד אודותיה...

אורות התשובה, הקדמה

דווקא מתוך חזרה בתשובה אמיתית
צריכים לחזור אל העולם ואל החיים;
בזה משיבים את הקדושה על מכונה,
וממליכים את השכינה בעולם.

אורות התשובה, יד, ל

וּנְפְשֵי דְזֻרְכַת עֵז,
וְהֵלַל וְזִמְרָה הִנְנִי מְתַמְלֵא,
וְשָׁמַיִם וְאָרֶץ שְׂמֵחִים בְּשִׂמְחָתִי,
וְכָל הַדְּיָנִים מְתַמְתְּקִים,
וְשָׂרְפִים וְאַרְאֵלִים מְזַמְרִים אֶתִּי יַחַד,
וּמְתַקְבְּצִים מְלֶאכֶי הַשָּׁרֵת כְּבַמְזֻמוּטֵי חֶתָן וְכֻלָּה,
וְהַפֵּל אוֹמֵר כְּבוֹד,
כְּרוֹךְ כְּבוֹד ה' מִמְּקוֹמוֹ,
כְּרוֹךְ הוּא וּמְבָרֵךְ שְׁמוֹ הַגָּדוֹל,
הַנֶּעְלָם מִכָּל חַי, וְחִבּוֹי מִכָּל יֵשׁ,
וְעַל כָּל יִתְגַּדֵּל וְיִתְנַשָּׂא.

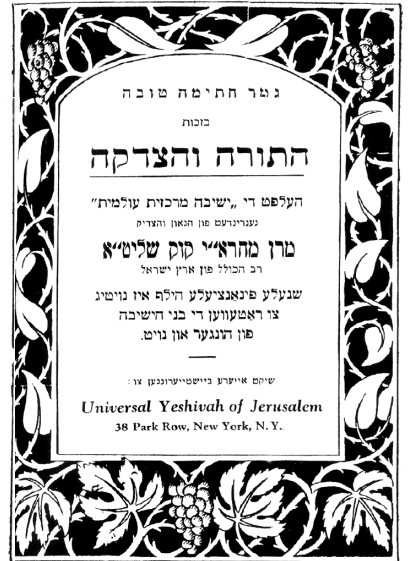
תלחש לי סוד ההוויה, עמ' 182

אישים ואירועים

בחי מרן הראי"ה זצ"ל

קערת צדקה של ערב יום כפור

בקשת עזרה לישיבה שנכתבה באידיש

תשרי תרפ"ה 1924

כבכל החגים נוהגים מבקרים רבים ל"בית הרב" למרות שהרב שוהה באמריקה בשליחות מוסדות התורה. את המבקרים מקבלים מלבד בני משפחת הרב, חברי הרבנות הראשית. בין המבקרים מושל ירושלים מר סטורס ורעיתו.

בקורי החג בבית הרב ראש הרבנים לא"י מוהרא"י הכהן קוק כבכל החגים כן גם בחג הסוכות יעברו נהגו הרבה מבקרים ונכבדי העדה הירושלית מית לבקר את בית הרב ראש הרבנים. להביע את אחולי הברכה ברכת החג.

ביום ד' ב חזו מ בקרו את בית הרב הראשי המושל המחוזי הא סטורס ורעיתו בלגית כנהל כחלקת החנוך הממשלתי ומו כירו מר ליבר.

בשעת הבקור נוכחו חוין כימשפחת בית הרב גם חברי הרבנות הראשית. המושל ובני לויתו נתקבלו ע י בן ראש הרבנים הרב רצ"י קוק. מזכיר הרבנות הראשית הרב ובר מסר את ברכתו של ראש הרבנים והרבנית הראשית. והמושל השיב את הכרת התורה והיקרת רגשי הברכה בהערצה לרגשותיו הנשגבים של עם ישראל בכלל ולראש הרבנים בפרט. השיחות נסבו על עניינים שונים.

הרב יצחק לוי הגיש לפני האורחים חום את שיר האמנה שהער ראש הרבנים וינדרפס כהרש זה עכשיו. המושל בקש שישיירו אותו ותלמידיו הישיבה שהיו באותה הזמנתו. נכנסו לסוכת הרב וישיירו אותו. המושל נפרד מאת הנאספים בהוראה ולהצית"יד.

ל' תשרי תרפ"ז 1926

ימי החג בבית התכשיל הכללי והכנסת אורחים.

הסוכה הגדולה והנהדרה של המוסד הזה, שצורת השנה בהצלחה על הרחבה שלגני המוסד. הרהיבה ביסיה את עני העוברים ושבים ושסכה אליה תשורת לב הרבה סנדליו ונכבדי ירושלים.

כששך ימי החג בקרו בסכת כיהית אורחים חשובים ונכבדים. כדם הרבנים הראשים לא"י, הרב קוק והרב יעקב סאיה, שבאו בשבת והרבים ונתקבלו עני ההנהלה בכבוד. על כנס יין שהרשו לכבוד ההנהלה והסגרים נשאו הרבנים סדרותיהם על ערך המוסד וחשיבותו, אסצו ועידרו את רוח האורחים-חסהגרים לדרבם בחיים בארץ, ואחלו הצלחה לנהל המוסד הריש אליאך בעבודתו הגדולה והכבויה בספעל.

בליל הישיב בקרו את סוכת כיהית ראשי המוסד: הרב ברלין, הרב י. ל. הכהן שישמן יחד עם האורח החשוב סאמריקה הרב טיטלבוס, מזכיר המוסד הרב י. י. אליאך קדם את שניהם בכריכה כשם הסנהל והנבאים והראה על השני החשוב שבא בעבודה יחד עם העברתו של המוסד לדירתו זו, והרגיש את העבודה, כי לשיות מה שהמוסד איננו מפלגתי הנה ככ"ז הוא עוסד בקונסטקט עם הסתדרות המוסדית וכל סהגר ועולה מרחיף פתקבל כסבר פנים יפות כמסדר.

בסוכת "בית התבשיל" שמוקמת ברחבה שלפני המוסד מבקרים אורחים רבים וחשובים, בהם הרבנים הראשיים המרימים כוס יין לכבוד ההנהלה והמהגרים הרבים שמגיעים לסוכה. הרבנים מעודדים את המהגרים לקראת חייהם בארץ

ז' תשרי תרצ"ה 1934 הרבנות הראשית לא"י מפרסמת מודעה ואזהרה בדבר כשרות מטבחי הפועלים

ההכמחות כדבר הכשרות כסטבחי הפועלים.

מסעם הרבנות הראשית לא"י מרססה מודעה זו:

כ"ה ז' לחדש תשרי תרצ"ה

ס ו ד ע ה ו א ז ה ר ה

ההכמחות הירועית כדבר הכשרות מטבח הפועלים בירושלים לא נתמלאו היום ופוסקים להאכיל כססב זה סרסה כסקדם ועל כן ישמור כל אחד את נפשו מלהגאל ככאכלות אסורים ויתן אל לבו ויזהר הזהר והשפר פלהכשל כססבחה זהה.

הרבנות הראשית לא"י

לפרטים נוספים ניתן לפנות למרכז התיעודי ב"בית הרב".

איך שמחת אמת זאת ונועם זיו קודש זה אינו מפר יראה חלילה ואינו מגרע כחוט השערה מכל ההתעוררות הנפשית הנקנית בנפש... עוד הוא מרבה את הכח התמציתי של הזהירות והזריזות הנשמטית". הרב סבור כי השמחה מביאה את האדם ל"זהירות וזריזות נשמטית" שעיקרן מתבטא בצלילות המחשבה ובהירות הנשמה. ראייה מאוזנת זו מביאה את האדם ליראת הרוממות המעצימה את דביקותו בבורא עולם ולא ל"יראה תחתונה" הגורמת לאדם לפחד מה' ולשקוע בעצבות.

חודש תשרי מתאפיין בשני מוטיבים שהזכרנו לעיל: התשובה והשמחה. התשובה מתבטאת לכאורה בימים הנוראים והשמחה בחג הסוכות. למעשה אין לנתק בין שני מוטיבים אלו. השמחה שרויה בעומק הימים הנוראים, והתשובה, שעיקרה חתירה לשלימות נפשית והשקפתית, נמצאת בעומק חג הסוכות. כדי להגיע להכרת אמת ולהפוך את הצער לכאורה לשמחה אמיתית צריך האדם להבין מהו מקור הצער.

מרן הרב קוק זצ"ל בספרו "ערפלי טוהר" מסביר את הדברים וכותב: "מלא הוא צער העולם, ועל מה הוא מצטער? מפני שיש בנשמה הפנימית של האדם כל כך גודל ושיגוב, מה שאין העולם הולמו עדיין כעת, מפני שהוא שואב את גדלו, גדולת נשמתו, מעולם רחוק וגבוה מאוד... והמשכיל המבחי את המקור, מהיכן הצער בא, עד כמה חשוב ויקר הוא מקור חיי הצער הלו, מיד מתהפך אצלו הצער עצמו לעדן, והנגע לעונג" (ערפלי טוהר, עמ' קכו). שמחת התשובה תלויה ביכולת האדם לזהות את גדלות נשמתו ומקורה העליון. כאשר יבין האדם את ערכה של נשמתו יקבל גם העולם החומרי את מקומו הנכון וחסאי האדם יהפכו למקור שמחה בתשובתו השלימה.

הרב ד"ר יוחאי רודיק מפמ"ר מחשבת ישראל בחינוך הדתי

הרב אברהם אלקנה כהנא שפירא זצ"ל

שנה לעלייתו לגנזי מרומים

ירושלים אייר תרע"א - ירושלים ט"ו תשרי תשס"ז

שמים חייב בוידוי!! אתה חייב למצוא דרך להציע לו להתפלל ולהתוודות.

אותו שואל היה קרוב משפחה של החולה, ואכן נהג כעצתו של ר' אברהם, ואותו חולה, שאפילו את דיני יום הכיפורים לא שמר כהלכה, כאשר רק דובר איתו על האפשרות להתפלל, אכן התפלל והתוודה מעומק הלב ממש לפני פטירתו.

והנקודה השניה בדברי תשובתו של ר' אברהם, היא הבנתו על השפעתה של עוצמה רוחנית בעולם. ר' אברהם חזר והדגיש לנו שוב ושוב, שכל מציאות רוחנית משפיעה על אחרים על אף שהם רחוקים.

המשנה במסכת ברכות (פרק ט' משנה ה) אומרת: "כל חותמי ברכות שהיו במקדש היו אומרים 'מן העולם'. משקלקלו המינין ואמרו אין עולם אלא אחד - התקינו שיהיו אומרים מן העולם ועד העולם. דהיינו לומר, שיש שני עולמות העולם הזה והעולם הבא. ומבואר שם שמטרת התקנה היתה להוציא מליבן של המינין. שאל ר' אברהם זצ"ל: כיצד יתכן שאמירה בבית המקדש מוציאה מליבן של המינין - הרי הדבר ודאי שאין המינין נמצאים בבית המקדש? וענה: אם ישנה מציאות רוחנית בבית המקדש, הרי השפעתה ועוצמתה ניכרת גם מחוץ לבית המקדש. ומכאן, שאם אדם מתמלא ברוחניות במקום אחד, ממילא יש לכך השפעה על העולם כולו.

בדרך זו ר' אברהם גם ביאר את תפילת הארי"ז של שבעת הוצאת ספר תורה בשלושת הרגלים: "... ויתקיים בנו מקרא שכתוב: 'ונחה עליו רוח ד', רוח חכמה ובינה, רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ד'". שאל ר' אברהם, הרי פסוק זה נאמר על מלך המשיח וישעיהו יא, ב. אס כן מה פירוש 'יתקיים בנו' מקרא שכתוב בו, במלך המשיח? ענה ר' אברהם: כי כיון שמלך המשיח מתמלא ברוח ד', ממילא משפיע הדבר עליו. זוהי כוונתו של ר' אברהם: עולם עם החפץ חיים, גם אם הוא מחוסר הכרה, הוא עולם אחר מאשר ללא החפץ חיים. החפץ חיים, בעצם הימצאותו בעולם משפיע עליו, וכשחסר החפץ חיים, גם העולם כולו חסר, ואינו אותו עולם.

עולם עם ר' אברהם הוא עולם אחד, ועולם בלי ר' אברהם זהו עולם אחר. ואנו אין לנו אלא ללמוד ממה שהשאיר לנו מירושתו הרוחנית האדירה, כדי להמשיך ולו במקצת את דרכו.

הרב יהושע מגנס
ר"מ בישיבת "מרכז הרב"

כה קשה הדבר לכתוב על מרן הכהן הגדול, ראש הישיבה והרב הראשי לישראל, הרב אברהם אלקנה כהנא שפירא זצוק"ל. עדיין נראה שאפשר פשוט לדפוק על דלת ביתו, להפגש עם העיניים החמות והפקחיות, עם האור שבפניו ולהתקשר על ידו לתורה כולה.

אזכיר סיפור קטן שהייתי לו עד, וממנו אולי נצליח, ולו במעט ללמוד איזו דרך והארה בעבודת ד'. פעם ניגש רופא אחד לר' אברהם זצ"ל לשאול שאלה בהלכה. מכיון שרצה להיות בטוח שיבין את תשובתו של הרב עד סופה, ביקש ממני שאגש איתו, וכך זכיתי לשמוע את הדברים הבאים:

הרופא שאל על חולה סופני מחוסר הכרה. שאלתו היתה באיזה מקרה מותר לנתק את החולה מהמכשירים שהם הם המחזיקים את החולה בחיים. בתחילה חשב הרב שהשאלה היא תאורטית בלבד, והתחיל לדון עם הרופא על המקרה. כשהבין הרב שמדובר בשאלה מעשית, החוויר ואמר - "אני כהן. אני לא אפסוק להפסיק חייו של יהודי!" הרופא חש בצערו של הרב שנגרם עקב שאלתו, ולא היה לו נוח, התחיל להתנצל ופנה ללכת. קרא לו הרב לשוב ושאל את הרופא: "האם זה נכון שהרפואה כיום מכירה בכך שאדם מחוסר הכרה אינו חסר אלא כלים להביע ולפעול, אבל המחשבה - וגם ההרגשות עדיין פועלות?" הרופא ענה לו בחיוב. המשיך הרב ואמר: "אמרת שלחולה אין סיכוי לשוב להכרה. המשתמע מדברך הוא שאין כל משמעות לחייו של החולה במצב זה. האמנם?" הרופא אישר את דבריו של הרב. "אשאל אותך שאלה", אמר לו הרב בעודו נשען על הסטנדר כדרכו, ומדבר בשקט נפשי, "ואם זה היה החפץ חיים מאושפז במחלקה שלך, גם אז היית מתיחס אליו כך?" הרופא נרתע במקצת מהשאלה. "נכון", המשיך הרב, "אתה מבין שיש הבדל בין עולם עם החפץ חיים ובין עולם בלי החפץ חיים". הרופא שתק אבל הנהן בראשו. המשיך הרב את דבריו: "תדע לך שכל יהודי הוא 'חפץ חיים' קטן. ואולי בדיקת בשניה זו בה אתה מנתק אותו מהמכשיר הוא הרהר בתשובה:"

זו דוגמא אחת מיני רבות המלמדות על דרכו של ר' אברהם זצ"ל. הוא לא רק שמע את השאלה, אלא גם את אשר מעבר לה, גם כל מה שעמד מאחוריה, מתוך תפיסתו והבנתו של השואל. תשובתו לא היתה צרה, ולא התייחסה רק לצד ההלכתי שעליו נשאל, אלא ר' אברהם בתשובתו הרחיב את היריעה, וחשף בפני השואל ראייה מוסרית ומקיפה שכל כולה תוצאה של תורה. 'כל יהודי הוא חפץ חיים קטן'. 'אולי היהודי מהרהר עכשיו בתשובה? ולבסוף: האם אפשר לתאר את ההבדל בין עולם עם החפץ חיים לעולם בלי החפץ חיים:

נעמוד בקצרה על משמעותן של שתי נקודות אלו: הראשונה, שכל יהודי, ובכל מקום שהוא, יש בו אמונה ורצון לשוב אל ד'! דבר זה היה כל כך פשוט וכל כך מובן לר' אברהם שלא היה מסוגל לחשוב אחרת.

פעם נשאל ר' אברהם זצ"ל על התנהגות רפואית עם חולה מסוכן, כלומר, האם מותר לתת לו תרופות שמטשטשות אותו. ר' אברהם ענה מה שענה והוסיף: אבל כמובן אסור לטשטש אותו עד כדי כך שלא יוכל להתוודות. אמר לו השואל: אבל הרב, אני מסופק אם חולה זה שומר את יום הכיפורים. ענה ר' אברהם לשואל בתקיפות: אם כן הוא ודאי צריך להתוודות! חשבת שרק ירא

עלון חדשי בהוצאת "בית הרב"
רח' הרב קוק 9, ת.ד. 6275, ירושלים 91062
טל' 02-6232560 פקס' 02-6242908

מגד ירהים

betharav@zahav.net.il • www.moreshet.co.il/beit-harav

ניתן לקרא בעלון "מגד ירהים" באתר ישיבת בית אל: beitel@yeshiva.org.il

עריכה: שושנה רייך עיצוב גרפי: אופירה קרקובר

